

HESABAT

Mən, Dadaşova Arzu Ramiz qızı, Azərbaycan Tibb Universitetinin biokimya kafedrasının baş müəllimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu tərəfindən 10 may tarixində elan etdiyi 2013-cü il üçün 2-ci “Mobillik qrantı” müsabiqəsinin qalibi kimi 2013-cü ilin 7 – 30 sentyabr tarixlərində İstanbul Universitetinin Cerrahpaşa Tibb fakültəsinin Fikret Biyal adına Klinik-biokimyəvi laboratoriyasında təcrübə keçdim (Qrant № EİF-Mob-2-2013-4(10)-13/07/3). Təcrübə müddətində qarşıya qoyulan məsələlər aşağıdakılar idi:

1. Qan plazmasının proteinoqrammalarının alınması və alınmış nəticələrin təhlili;
2. Zülal fraksiyalarının dəyişmə dinamikasından asılı olaraq müxtəlif diaqnozların qoyulması;
3. Qanda sistatinin təyini və diaqnoz məqsədi ilə tətbiqi;
4. Adrenalin və digər aminturşu təbiətli hormonların daha həssas metodlarla təyini;
5. Endogen antimikrob peptidlərin təyini.

Laboratoriyada proteinoqrammasının alınmasında istifadə olunan bir neçə növ zülal elektroforez cihazları ilə tanış oldum və bu cihazlarda sərbəst işləmək vərdişlərinə yeyələndim.

Əldə etdiyim bu vərdişlər EİF tərəfindən elan olunmuş EİF /MQM/ Elm-Təhsil -2016-ilin qrant müsabiqəsinə təqdim etdiyimiz «Oynaq xəstəlikləri zamanı sinovial mayədə və qan plazmasında sərbəst aminturşuların və zülal fraksiyalarının dəyişmə dinamikasının öyrənilməsi və diaqnostik terapevtik məqsədlə tətbiqi» adlı layihədə iştirakıma əsas verdi. Mən layihə çərçivəsində məhz proteinoqrammaların alınması üzrə mütəxəssis-icraçı vəzifəsini yerinə yetirəcəyəm.

Bunda əlavə Bakıda ilk dəfə sistatin C göstəricisi böyrək çatışmazlığı xəstələrdə öyrənilmişdir. Təcrübə müddətində əldə etdiyim biliklərə əsasən aşağıdakı elmi məqalə və elmi işlər çap olunmuşdur:

1. Efendiyev A. M., Azizova G. I., Dadashova A. R., Yildiz L.Z., Topchiyeva Sh. A. *Secretion Levels of Some Endogenous Antimicrobial Peptides and Cytokines in Type 2 Diabetes Mellitus*. Journal of Medical Research and Health Sciences, Vol. 1(1), 2018: pp. 19-23. Link: <http://manuscriptcentral.info/index.php/mrhs/article/view/9/9>;
2. Эфендиев А.М., Гидаятлова З.Г., Дадашова А.Р., А.Г.Гаджиев. *Значение эндогенных антимикробных пептидов в формировании иммунного статуса у больных с хроническим вирусным гепатитом С*. Трудный пациент, №4-5, Том 15, 2017: стр. 28-31. Ссылка: <http://t-patient.ru/wp-content/uploads/2017/09/6.pdf>;
3. Азизова Г.И., Гасанова Ш.И., Ниязова Н.К., Дадашова А.Р., Азизова У.Г. *Уровень секреции некоторых эндогенных антимикробных пептидов и отдельных цитокинов при сахарном диабете 2-ого типа*. Казанский Медицинский Журнал, том ХСV, № 5, сентябрь-октябрь 2014: стр. 646-649. Ссылка: <https://elibrary.ru/item.asp?id=22255370>;
4. Исламзаде Ф.И., Салманова Р.А., Кулиева С.Р. Дадашова А.Р. *Цистатин С как чувствительный биомаркер почечных патологий*. Балтийский Медицинский Форум, 23-25 июня 2014, г. Санкт-Петербург, Россия: стр. 48.
5. Эфендиев А.М., Азизова Г.И., Дадашова А.Р., Гаджиев А.К., Кулиева С. Р. *Применение цистатина С в лабораторной диагностике*. Azərbaycan Tibb Jurnalı, 2013, № 2: стр. 117-119;
6. Azizova G.I., Dadasheva A.R., Magshoud Eyvazi G. *Influence of the thiol status of the organism on the secretion of antimicrobial peptides in hereditary blood diseases*. VI International Symposium “Interaction of the nervous and immune systems in health and disease”, June 20 – 23, 2017, Saint-Petersburg, Russia: P. 10;
7. Azizova G.I., Osmanov H.M., Dadashova A.R. *The study of some specific endogenous peptides as markers for development of inflammatory process in chronic hepatitis C*. Chemistry for Sustainable and Inclusive Development, 14th Eurasia Conference on Chemical Sciences, December 15-18, 2016, Karachi, Pakistan: P. 88. Link:

<http://library.iccs.edu:8080/jspui/bitstream/123456789/498/1/14th%20Eurasia%20conference%20onchemical%20sciences%20.pdf>;

8. Эфендиев А.М., Азизова Г.И., Гидаятова З.Г., Дадашова А.Р. *Изучение некоторых специфических эндогенных пептидов как маркеров развития воспалительного процесса при хроническом гепатите «С»*. V Съезд Биохимиков России и V Съезд Физиологов СНГ. Сочи, 4-8 октября 2016, Том 2: стр. 189;

9. Салманова Р.А., Дадашова А.Р. *Электрофорез белков в современной диагностике заболеваний*. Azərbaycan Tibb Jurnalı, 2014, № 2: стр. 107-110.

Təcrübə müddətində “SEBIA” şirkətindən alınmış avtomatik “Capillarys-2”, “MINICAP” və “SebiaHydrasys 2” analizatorlarının işləmə prinsipi ilə yaxından tanış oldum və özüm bilavasitə bu cihazda işləyərək, 62 xəstənin qan plazmasının zülal fraksiyalarının proteinoqrammalarını aldım. Bununla birgə Dr. Murad Boyarlı tərəfindən alınan proteinoqrammaların diaqnostik məqsədlə təhlili prinsiplərini öyrəndim. “SEBIA” şirkətinin Türkiyə və Azərbaycan üzrə distribyuter şirkətinin nümayəndəsi Mehmet Uyan ilə görüşdüm və ondan elektroforez cihazının alınması ilə bağlı rəsmi təklif və cihazda işin aparılmasının qaydalarına dair video material aldım və bütün bunlar yeni layihəmizin həyata keçirilməsində tətbiq olunacaq. Həmçinin, tətqiqat laboratoriyasında noradrenalin, adrenalin və onların parçalanmasının son məhsulu olan metanefrin və vanilbadam turşusunun xromotoqrafiya üsulu ilə miqdarı analizi ilə tanış oldum. Həmin parametrlər bir çox xəstəliklərdə mühüm rol oynayır: arterial hipertenziya, leykoz və qaraciyər xəstəlikləri. İmmunoferment laboratoriyasında sistatin C-nin bir neçə metodlar ilə təyini (nefelometrik, immunoferment, kolorimetrik) mükəmməl mənimsədim. Müasir diaqnostikada sistatin C böyrək xəstəliklərin biomarkeridir. Bundan başqa “Centro” özəl laboratoriyasında bir çox yeni biokimyəvi testlərlə tanış oldum. “LIAISON IAM” cihazında onkomarkerlərin təyini prinsiplərini öyrəndim. İstanbul Universitetinin Çapa Tibb fakültəsinin biokimyəvi laboratoriyasında ürək-damar xəstəliklərdə aparılan kliniki-biokimyəvi metodlarla tanış oldum. Təcrübəkeçmə zamanı həmin laboratoriyada keçirilmiş biokimyəvi laboratoriyaların dünya standartlarına uyğun olmasına dair seminarda iştirak etdim. Prof. Dr. Ayhan Devirenin rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərən İstanbul Universitetinin Molekular-genetik laboratoriyasında patoloji genlərin daşıyıcılarının aşkar olunmasını müşahidə etdim. Cerrahpaşa Tibb fakültəsi Transplantasiya şöbəsinin nəzdində İmmunoloji laboratoriyasında PRA (Panel Reactive Antibody) testinin aparılmasını izlədim. Bundan başqa təcrübə müddətində Ümumi biokimya, Homeostaz və Seraloji laboratoriyalarında aparılan tətqiqatlarda iştirak etdim. Hesab edirəm ki, əldə etdiyim biliklər Azərbaycan Tibb Universitetinin biokimya kafedrasının elmi laboratoriyasının gələcək işlərində böyük əhəmiyyətə malikdir.